

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

РЕФЕРАТ

За темою:

«Фінансові ресурси бюджетних установ»

Виконавець

Студент 41 групи

Центру заочної та вечірньої форми навчання

Феклін Артем Андрійович

Науковий керівник

Кандидат економічних наук, доц.

Логвіновська Світлана Іванівна

Зміст

1. Фінансові ресурси бюджетних установ
  - 1.1. Поняття бюджетної установи
  - 1.2. Фінансові ресурси бюджетних установ
2. Особливості фінансування бюджетних установ та організацій в Україні

ВСТУП

Необхідність в існуванні державного бюджету обумовлюється природою держави, яка за своїм призначенням покликана виконувати загальносуспільні завдання і функції, а також об'єктивно існуючим законом вартості, існуванням товарно-грошових відносин та іншими факторами.

Бюджету в системі державних фінансів належить центральне місце. Він, як система економічних розподільних відносин, охоплює фактично все суспільство, на відміну від інших ланок фінансової системи, які мають більш обмежене функціонування. Це пов'язано з тим, що бюджет повинен забезпечити виконання державою її основних функцій – управління, оборони, регулювання економіки, соціальної.

Держава використовує бюджет для здійснення територіального, внутрішнього і міжгалузевого розподілу і перерозподілу ВВП з метою вдосконалення структури суспільного виробництва і забезпечення соціальних гарантій населенню. В умовах формування ринкових відносин бюджетна система має надавати фінансову підтримку щодо роздержавлення і демонополізації галузей господарства, забезпечення соціального захисту населення.

В основу законодавства України занесене поняття бюджету як плану. В той же час це фонд, з якого держава черпає свої фінансові ресурси для забезпечення свого функціонування.

Тому суть бюджету полягає не в тому, що це певна сума грошових коштів, які знаходяться на певному рахунку, а в тому, що він передбачає напрями спрямування доходів на певні видатки, а сама по собі сума може бути лише зафіксованою в певний період величиною коштів, які надійшли і які вже використані.

Дана робота висвітлює особливості фінансування бюджетних установ та організацій в Україні.

1. ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

1.1. Поняття бюджетної установи

Основним нормативним документом, який регулює діяльність бюджетних установ являється Бюджетний Кодекс України. Він визначає засади бюджетної системи України, її структуру, принципи, правові засади функціонування, основи бюджетного процесу і міжбюджетних відносин та відповідальність за порушення бюджетного законодавства.

Відповідно до п. 6 ст. 2 Бюджетного Кодексу бюджетна установа - це орган, установа чи організація, визначена Конституцією України, а також установа чи організація, створена у встановленому порядку органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим чи органами місцевого самоврядування, яка повністю утримується за рахунок відповідного державного бюджету чи місцевих бюджетів. Бюджетні установи є неприбутковими.

Отже виходячи з вищевизначеного до бюджетних установ відносяться:

- Верховна Рада;
- Адміністрація Президента;
- міністерства і відомства;
- місцеві державні адміністрації;
- органи місцевого самоврядування (районні, районні у містах, міські, селищні, сільські ради);
- державні підприємства, установи і організації, що фінансуються виключно з бюджетів усіх рівнів.

Для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду бюджетні установи використовують план формування та використання фінансових ресурсів, який називається бюджетом (п. 1 ст. 2 Бюджетного кодексу).

Бюджетні установи можуть фінансуватися із державного бюджету

та із місцевих бюджетів, тому що вони являються учасниками бюджетного процесу і наділені відповідними правами і обов'язками або бюджетними повноваженнями.

Фінанси бюджетних установ мають деякі особливості:

1. Опосередкування процесу надання послуг.
2. Опосередкування процесу надання фондів виробничого призначення, їхнього розширення і використання.
3. Особистий характер. В специфіці послуг вони не можуть накопичуватися і мають і відчужуватися у міру їхнього створення.
4. Необхідність використання специфічних елементів фінансового механізму, спрямованих на стимулювання праці.

У бюджетній сфері діє величезна кількість установ і організацій, що здійснюють некомерційну діяльність, тобто таку, яка не має на меті отримання прибутку, до яких й відносяться бюджетні установи.

Некомерційна діяльність не виключає можливості отримання установою певних доходів; проте останні використовуються на розвиток самої установи. Існування некомерційних організацій життєво необхідне для суспільства, оскільки сюди відносяться: велика частина установ охорони здоров'я і освіти, культури і мистецтва, фундаментальна наука, охорона природи і т.п.

Функціонування цих установ і організацій у принципі не може бути орієнтовано на комерційні критерії. Переважна частина цих установ і організацій має соціально-культурне призначення. Специфіка їхнього функціонування полягає у тому, що, по-перше, завдяки їм здійснюються найважливіші конституційні права громадян (на освіту, медичне обслуговування, соціальне забезпечення і т.п.), а, по-друге, при споживанні соціальних послуг використовуються як платні, так і безоплатні засади їхнього надання. В результаті при фінансуванні установ соціально-культурного призначення використовуються різні джерела - і бюджетні кошти, і кошти населення (у різній формі), і грошові відрахування різних комерційних структур.

До організацій і установ соціально-культурного призначення, які є

неприбутковими, відносяться такі види діяльності, як державне управління, охорона громадського порядку, оборона. Їхнє фінансування здійснюється повністю з рахунку бюджетних коштів і передбачається у відповідних планово-фінансових документах - кошторисах витрат.

Бюджетні установи надають різноманітні послуги: соціального характеру, управлінські, з охорони громадського порядку, оборони країни тощо. До недавніх пір майже усі витрати цих установ фінансувалися з бюджету, а послуги споживачам надавалися в основному безкоштовно. Проте останніми роками у зв'язку з необхідністю підвищення рівня соціально-культурного обслуговування громадян почалося розширення сфери платних послуг, бюджетні установи перейшли на нові умови господарювання, що значно розширило склад джерел їхніх фінансових ресурсів.

1.2. Фінансові ресурси бюджетних установ

Фінансові ресурси бюджетних установ і організацій - це грошові кошти, виділені з бюджетів різних рівнів, а також мобілізовані установами з різних джерел на здійснення і розширення своєї діяльності. Джерела формування фінансових ресурсів залежать від двох чинників: виду послуг, що надаються, і характеру (платного, безоплатного) їхнього надання. Одні з послуг можуть надаватися споживачам тільки на безоплатних засадах, другі - тільки на платних, а треті - на поєднанні тих і інших.

Так, у сферах державного управління і оборони країни, де йдеться про надання послуг суспільству в цілому, кожен громадянин і будь-яка юридична особа одержує їх безоплатно, а єдиним джерелом їхнього фінансування виступають бюджетні кошти. При цьому держава має встановити такі норми бюджетного фінансування відповідних витрат, які дозволяли б державним службовцям і військовослужбовцям мати достатньо високу оплату, що забезпечує гідний рівень їхнього життя і нормальні умови для виконання професійного і військового обов'язку. Інакше не уникнути корупції, підкупів працівників державного апарату, порушень військової дисципліни та інших негативних у соціальному плані наслідків.

Деякі види послуг у галузі культури, мистецтва, юриспруденції надаються їхнім споживачам тільки на платних засадах. Це - послуги видовищних підприємств (театрів, кінотеатрів, кіноконцертних залів), робота виставок, нотаріату, адвокатури тощо. Навіть якщо цим організаціям виділяються бюджетні кошти, то надаються вони епізодично та у виді цільових коштів.

Переважаючу масу послуг у бюджетних установах становлять послуги соціально-культурного характеру. Вони виключно різноманітні і через це надаються споживачам як на платних засадах, так і безоплатних, а отже, мають різні джерела фінансування. Конкретний склад фінансових ресурсів, що скеровуються на задоволення соціально-культурних потреб, залежить перш за все від характеру самих потреб. Тут можна виділити такі три групи:

- потреби, що мають велике значення для всього суспільства, а тому їхнє задоволення не повинне залежати від рівня одержуваного кожним громадянином доходу і має гарантуватися Конституцією країни (наприклад, потреба громадян в початковій і середній освіті). Джерелом фінансування цих потреб виступають загальнодержавні фінансові ресурси, що виділяються з бюджетних і позабюджетних (соціального призначення) фондів;

- потреби, що мають суспільно важливий характер, але через обмеженість загальнодержавних ресурсів не покриваються ними лише в межах необхідного мінімуму на принципах часткового фінансування з рахунку

коштів державного бюджету. Задоволення цих потреб понад встановлений нормативний рівень здійснюється завдяки іншим фінансовим джерелам, у тому числі і коштів населення. Прикладом таких потреб може служити мінімальний рівень медичного обслуговування населення, середній рівень освіти, встановлена норма соціального забезпечення громадян тощо;

- індивідуальні потреби громадян, пов'язані з їхнім відпочинком і охороною здоров'я, забезпеченістю житлом тощо. Вони не повинні покриватися завдяки суспільству, а тому фінансовими джерелами їхнього задоволення виступають кошти підприємств, організацій і населення.

Наразі для фінансування установ і організацій, що надають різноманітні послуги соціально-культурного характеру, використовуються такі джерела:

- бюджетні кошти, що виділяються установам і організаціям на основі встановлених нормативів. Нормативи бюджетного фінансування виконують роль ціни (тарифу) на ті роботи (послуги), які надаються державою споживачу. Нормативи мають бути орієнтовані на кінцеві результати діяльності соціально-культурних установ відповідного профілю, хоча сьогодні цього повністю реалізувати не вдалося: по школах - на утримання на одного учня, по лікарнях - на лікування одного хворого, по дитячих дошкільних установах - на утримання однієї дитини тощо;

- грошові кошти державних, приватних та громадських організацій, громадян, отриманих від виконання робіт (послуг), проведення заходів на платних засадах згідно з укладанням з юридичними особами договорів та замовленнями населення. Сюди відносяться, наприклад, надходження грошових коштів за надання наднормативних послуг в галузі медичного обслуговування громадян, за додаткові послуги у сфері освіти (особливо щодо підготовки та перепідготовки кадрів, підвищення їхньої кваліфікації тощо).

У договорах, що укладаються, визначаються обсяг, структура і якість послуг, порядок забезпечення установи матеріальними і фінансовими ресурсами, форми фінансування із коштів замовника тощо. При виконанні установою додаткових робіт (послуг) сума виділених йому згідно з нормативом бюджетних асигнувань не зменшується, а одержані за договором або замовленням кошти збільшують фінансові ресурси установи;

- надходження від надання платних послуг населенню й іншим споживачам (від проведення різних оглядів, конкурсів, фестивалів, продажу квитків на видовища тощо) і продажу виробів власного виробництва (наприклад, лікарських засобів, медичних препаратів, продукції навчально-виробничих майстерень тощо). Платні послуги надаються споживачам відповідно до діючих преїскурантних та договірних цін (тарифів); при цьому надання платних послуг (робіт) не може здійснюватися замість діяльності, що фінансується з бюджету;

- виручка від здачі в оренду приміщень, споруд, устаткування;
- добровільні внески і безоплатно передані установам і організаціям матеріальні цінності, що надходять від державних підприємств та громадських організацій, добродійних та інших суспільних фондів, окремих громадян (включаючи кошти опікунів);
- інші грошові надходження.

Кошти, які надійшли з усіх джерел, утворюють фонд фінансових ресурсів (дохід) установи; що використовуються на виплату заробітної платні, відшкодування матеріальних і прирівняних до них витрат, розрахунків з іншими організаціями і банками, створення фондів економічного стимулювання. Залишки невикористаних за рік надходжень залишаються у розпорядженні установи (організації) і до бюджету не вилучаються; вони не повинні впливати і на зниження нормативу бюджетного фінансування витрат наступного року.

Кошти, які бюджетні установи отримують від усіх джерел фінансування, крім бюджетного, називаються власними надходженнями.

Власні надходження бюджетних установ поділяються на дві групи.

Перша з них - це плата за послуги, що надаються бюджетними установами.

Цю групу створюють надходження від сплати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законами та нормативно-правовими актами. Такі надходження постійні і обов'язково плануються в бюджеті.

Перша група поділяється на такі підгрупи:

1) плата за послуги, що надаються бюджетними установами згідно з їхніми функціональними повноваженнями, тобто це кошти, які надійшли бюджетним установам як плата за послуги, надання яких пов'язане з виконанням основних функцій та завдань бюджетних установ (виконав чий збір, стягнутий державною виконавчою службою);

2) надходження бюджетних установ від господарської та/або виробничої діяльності. До цієї підгрупи відносяться кошти, які отримують бюджетні установи від господарсько-виробничої діяльності допоміжних, навчально-допоміжних підприємств, господарств, майстерень тощо (квартирна плата, плата за гуртожиток; від працевикористання спецконтингенту; відрахування від заробітку або іншого доходу спецконтингенту за харчування, комунально-побутові та інші надані йому послуги, речове майно тощо).

У разі створення для провадження господарської діяльності госпрозрахункових підрозділів, які мають статус юридичної особи, їхні доходи та видатки не є власними надходженнями бюджетної установи, тому не включаються до спеціального фонду бюджету;

3)плата за оренду майна бюджетних установ. Бюджетні установи отримують у повному обсязі плату за оренду майна, що їм належить, якщо інше не передбачено чинним законодавством;

4)надходження бюджетних установ від реалізації майна. До цієї підгрупи відносяться кошти, які отримують бюджетні установи від реалізації нерухомого майна, необоротних активів (крім будівель і споруд) та інших матеріальних цінностей, у тому числі списаних, зданих як брухт, відходів чорних, кольорових, дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння у розмірах, залишених в розпорядженні установи, передбачених законодавством, а також кошти, отримані Національною академією наук та бюджетними установами, що належать до її відання.

Надходження перших двох підгруп формуються за видами, визначеними переліками послуг, що можуть надаватися бюджетними установами за плату, затверджені Кабінетом Міністрів України для відповідної галузі. Такі переліки складаються відповідно до груп власних надходжень із зазначенням конкретних напрямів використання коштів, які отримують бюджетні установи за надання цих послуг. Відповідальними за складання переліків визначаються центральними органами виконавчої влади, які є провідними у відповідній галузі.

Друга група - інші джерела власних надходжень бюджетних установ. Цю групу створюють кошти, перераховані бюджетним установам для виконання окремих доручень, а також благодійні внески, гранти та дарунки. Такі кошти не постійні і плануються лише у випадках, попередньо визначеними рішеннями Кабінету Міністрів України, укладеними угодами, в тому числі міжнародними, календарними планами проведення централізованих заходів тощо.

Друга група поділяється на такі підгрупи:

1)благодійні внески, гранти та дарунки. До цієї підгрупи відносяться всі види добровільної безповоротної та безоплатної допомоги, що передбачає передачу будь-яких видів майна, благодійні внески, гранти та дарунки, у тому числі внески від спонсорів та меценатів. Гранти надаються безповоротно та скеровуються на реалізацію цілей, визначених програмою їхнього надання, проектом міжнародної технічної допомоги тощо;

2)кошти, які отримують бюджетні установи для виконання окремих конкретних доручень від підприємств, організацій чи фізичних осіб, від інших бюджетних установ. До цієї підгрупи відносяться також інвестиції, які, згідно із законодавством, надходять до бюджетних установ, у тому числі на спорудження житлових будинків.

Власні надходження бюджетних установ використовуються відповідно до закону про державний бюджет чи рішення про місцевий бюджет за такими напрямками:

1) перша група:

- підгрупа 1 - на покриття витрат, пов'язаних з організацією та наданням зазначених у підгрупі послуг;
- підгрупа 2 - на організацію зазначених у підгрупі видів діяльності, а також на господарські видатки бюджетних установ;
- підгрупа 3 - на утримання, обладнання, ремонт майна бюджетних установ;
- підгрупа 4 - на ремонт, модернізацію чи придбання нових необоротних активів (крім будівель і споруд) та матеріальних цінностей, на покриття витрат, пов'язаних з організацією збирання і транспортування відходів і брухту на приймальні пункти, на преміювання осіб, які безпосередньо зайняті збиранням відходів і брухту, а також на господарські потреби бюджетних установ;

2) підгрупа 2 другої групи - за спеціально визначеними напрямками і у разі надходження таких коштів.

Всі бюджетні установи, якщо у них є самостійний баланс і розрахунковий рахунок, мають право користуватися банківським кредитом, що є джерелом залучених коштів для здійснення діяльності. При цьому короткострокові позики видаються їм на витрати, пов'язані із здійсненням поточної діяльності, а довгострокові - для цілей виробничого і соціального розвитку з подальшим погашенням з рахунку коштів фонду виробничого і соціального розвитку.

Мобілізація і використання фінансових ресурсів бюджетних установ й організацій здійснюється залежно від методів господарювання, тобто кошторисного фінансування й повної самоокупності та самофінансування.

Фінансова діяльність бюджетних установ і організацій пов'язана з кошторисним фінансуванням. Кошторисне фінансування полягає у забезпеченні витрат за рахунок зовнішнього фінансування, воно здійснюється за такими принципами:

- плановість;
- цільовий характер виділення коштів;
- виділення коштів залежно від фактичних показників діяльності установи;

· підзвітність.

Плановість означає, що фінансування здійснюється у межах установленого плану. Плановим документом виступає кошторис.

Єдиний кошторис доходів і видатків складається з трьох розділів:

1) бюджетних асигнувань,

2) інших коштів,

3) видатків за рахунок спеціальних та інших позабюджетних коштів.

Кожен з цих розділів ділиться на дохідну і видаткову частини. Дохідна частина: планові обсяги бюджетних асигнувань, а також надходження з інших доходних джерел. Формування доходної частини бюджету здійснюється на підставі індивідуальних розрахунків, а також платежів і відрахувань до бюджету.

Видаткова частина: загальна сума витрат з розподілом за категоріями видатків економічної класифікації, а також встановлення витрат, які планується профінансувати за рахунок бюджетних асигнувань та за рахунок позабюджетних надходжень .

У видатковій частині кошторису виділяються окремо видатки за рахунок бюджетних асигнувань та витрати за рахунок інших надходжень. Бюджетні асигнування повинні забезпечувати 100 %-не фінансування витрат установи. Перевищення суми видатків над обсягом коштів, що виділяються з бюджету, можливе лише за рахунок прибутку від госпрозрахункової діяльності, який залишається в розпорядженні установи.

Цільовий характер кошторисного фінансування означає, що виділені кошти можуть бути спрямовані тільки на цілі, передбачені кошторисом, це дає змогу фінансуючій організації здійснювати контроль за раціональним і ефективним використанням виділених коштів. В окремих випадках може надаватись право певного перерозподілу коштів між окремими статтями. Виділення коштів залежно від фактичних показників діяльності установи означає, що фінансування здійснюється за кошторисом, однак, виходячи не з планових, а із фактичних значень оперативно-сітьових показників, які характеризують обсяги діяльності установи, (кількість ліжко-днів, кількість класів, кількість студентів і ін.)

Підзвітність передбачає встановлення звітності організацій і установ, що перебувають на кошторисному фінансуванні, перед фінансуючими організаціями.

Кошторисне фінансування як метод організації фінансової діяльності застосовується в тих сферах, де важко забезпечити самоокупність і

прибутковість. В окремих випадках у межах одного підприємства чи організації може застосовуватись одночасне кошторисне фінансування і комерційна діяльність. Наприклад, у державних вищих навчальних закладах освіти навчання студентів здійснюється за рахунок бюджетних асигнувань і на платній основі. При цьому, як правило, ці напрями діяльності чітко розмежовуються.

На основах самоокупності і самофінансування функціонують ті установи, витрати яких повністю відшкодовуються з виручки від реалізації нематеріальних благ та послуг.

До них відносяться:

- культурно-освітні установи;
- медичні установи;
- видовищні організації;
- установи мистецтва;
- тощо.

Формування і використання їхніх фінансових ресурсів відображається у фінансовому плані за відповідними статтями доходів і витрат.

На некомерційних основах організовують свою діяльність численні суспільні об'єднання:

- творчі союзи,
- громадські організації,
- добродійні фонди,
- асоціації
- тощо.

Їхні фінансові взаємозв'язки відрізняються специфікою, обумовленою способом організації і характером діяльності самих суспільних об'єднань. Добровільність створення суспільних об'єднань призводить до того, що основним джерелом їхніх фінансових ресурсів є вступні і членські внески; а використання ними бюджетних коштів (сформованих з доходів платників податків) вважається неприпустимим. Суспільний характер діяльності виключає можливість використання власності об'єднань для одержання їхніми членами індивідуальних доходів. Сформовані фінансові ресурси йдуть на покриття витрат, обумовлених статутом об'єднання.

2. Особливості фінансування бюджетних установ та організацій в Україні

Бюджетне фінансування являє собою безповоротний та безоплатний відпуск коштів з державного та місцевих бюджетів на виконання загальнодержавних функцій і функцій муніципальних органів та забезпечення діяльності бюджетних установ та організацій. Кожне окреме бюджетне підприємство, організація або установа отримує асигнування лише з одного бюджету. Саме це є одним зі специфічних принципів бюджетного фінансування поряд із загальними принципами здійснення видаткової політики. Винятком із загального правила є фінансування незапланованих заходів, пов'язаних із стихійним лихом, епідеміями, ліквідацією втрат від катастроф тощо. У такому разі кошти на покриття витрат виділяються як з місцевих, так і з державного (зокрема, з Резервного фонду Кабінету Міністрів України) бюджетів.

Ще одним спеціальним принципом бюджетного фінансування є фінансування бюджетних установ на основі встановлених економічно і науково обґрунтованих нормативів, що встановлюються для кожної сфери діяльності держави.

Розподіл установ на ті, що фінансуються з державного бюджету, і ті, що отримують асигнування з місцевих бюджетів, здійснюється залежно від їх значимості та підпорядкування. Так, з державного бюджету отримують фінансування національні установи; підприємства, організації та заклади, що підпорядковані безпосередньо міністерствам України, державним комітетам та відомствам. Інші бюджетні установи фінансуються головним чином із відповідних місцевих бюджетів.

Відповідно до ст. 86 Бюджетного кодексу України розмежування видів видатків між місцевими бюджетами здійснюється на основі принципу субсидіарності з урахуванням критеріїв повноти надання послуги та наближення її до безпосереднього споживача. З бюджетів сіл, селищ, міст та їх об'єднань здійснюються видатки на фінансування бюджетних установ та заходів, які забезпечують необхідне першочергове надання соціальних послуг, гарантованих державою, і які розташовані найближче до споживачів. З бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення, а також районних бюджетів здійснюються видатки на фінансування бюджетних установ та заходів, які забезпечують надання основних соціальних послуг, гарантованих державою для всіх громадян України. У свою чергу видатки на фінансування бюджетних установ та заходів, які забезпечують гарантовані

державою соціальні послуги для окремих категорій громадян, або фінансування програм, потреба в яких існує в усіх регіонах України, здійснюються з бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів. Через бюджети міст Києва та Севастополя фінансуються усі три передбачені групи видатків.

У видаткових відносинах беруть участь щонайменше три суб'єкти. Владною стороною виступають Міністерство фінансів України, яке складає розпис видатків, і Державне казначейство, яке дозволяє користуватися бюджетними призначеннями (асигнуваннями). Останнє може поновлювати або припиняти фінансування бюджетних установ залежно від стану додержання фінансової дисципліни.

Посередником виступає уповноважений банк, де відкрито єдиний казначейський, особовий та реєстраційний рахунки бюджетної установи. Банк здійснює контроль за витрачанням готівки, порядком сплати податків і обов'язкових зборів, порядком списання коштів з рахунку. Третім учасником видаткових правовідносин є або розпорядник бюджетних коштів, або безпосередній отримувач бюджетних коштів. Жоден із суб'єктів не має права оперативної самостійності.

Розпорядники бюджетних коштів поділяються на головних та нижчого рівня. Головні розпорядники коштів Державного бюджету України затверджуються Законом про Державний бюджет України шляхом встановлення їм бюджетних призначень. Відповідно, головні розпорядники коштів місцевих бюджетів визначаються рішенням про місцевий бюджет.

Головними розпорядниками бюджетних коштів можуть бути виключно:

1) за бюджетними призначеннями, передбаченими Законом про Державний бюджет України, - органи, уповноважені відповідно Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України забезпечувати їх діяльність, в особі їх керівників, а також міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Конституційний Суд України, Верховний Суд України та інші спеціалізовані суди; установи та організації, які визначені Конституцією України або входять до складу Кабінету Міністрів України, в особі їх керівників;

2) за бюджетними призначеннями, передбаченими бюджетом Автономної Республіки Крим, - уповноважені юридичні особи (бюджетні установи), що забезпечують діяльність Верховної Ради Автономної Республіки Крим та Ради міністрів Автономної Республіки Крим, а також міністерства та інші органи влади Автономної Республіки Крим в особі їх керівників;

3) за бюджетними призначеннями, передбаченими іншими місцевими бюджетами, - керівники місцевих державних адміністрацій, виконавчих органів рад та їх секретаріатів, керівники головних управлінь, управлінь, відділів та інших самостійних структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій, виконавчих органів рад.

У межах встановлених повноважень головний розпорядник бюджетних коштів:

1) розробляє план своєї діяльності відповідно до завдань та функцій, визначених нормативно-правовими актами, виходячи з необхідності досягнення конкретних результатів за рахунок бюджетних коштів;

2) розробляє на підставі плану діяльності проект кошторису та бюджетні запити і подає їх Міністерству фінансів України чи місцевому фінансовому органу;

3) отримує бюджетні призначення шляхом їх затвердження у Законі про Державний бюджет України чи рішенні про місцевий бюджет, доводить у встановленому порядку до розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня (одержувачів бюджетних коштів) відомості про обсяги асигнувань, забезпечує управління бюджетними асигнуваннями;

4) затверджує кошториси розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня, якщо інше не передбачено законодавством;

5) здійснює внутрішній контроль за повнотою надходжень, отриманих розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачами бюджетних коштів, і витрачанням ними бюджетних коштів;

6) одержує звіти про використання коштів від розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачів бюджетних коштів і аналізує ефективність використання ними бюджетних коштів.

У межах встановлених бюджетних призначень головний розпорядник має можливість перерозподіляти свої видатки з метою забезпечення їх пріоритетності як на стадії формування проекту бюджету при підготовці бюджетного запиту, так і на стадії виконання бюджету при складанні бюджетного розпису та у процесі поточного виділення коштів. Розпорядник коштів бюджету нижчого рівня - це розпорядник, який у своїй діяльності підпорядкований відповідному головному розпорядникові, розпорядникові вищого рівня, та/або діяльність якого координується через нього.

Розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня поділяються на розпорядників коштів другого та третього ступеня. Розпорядниками бюджетних коштів 2-го ступеня є бюджетні установи в особі їх керівників, які уповноважені на отримання асигнувань, прийняття зобов'язань та здійснення виплат з бюджету, на виконання функцій самої установи, яку вони очолюють, і на розподіл коштів для переказу розпорядникам 3-го ступеня та безпосередньо підпорядкованим їм одержувачам.

Розпорядниками бюджетних коштів 3-го ступеня є бюджетні установи в особі їх керівників, які уповноважені на отримання асигнувань, прийняття зобов'язань та здійснення виплат з бюджету, на виконання функцій самої установи, яку вони очолюють, і на розподіл коштів безпосередньо підпорядкованим їм одержувачам.

Враховуючи персоналізацію відповідальності за порушення бюджетної дисципліни та необхідність підвищення фінансового контролю за витрачанням коштів, Бюджетним кодексом передбачено, що кошти бюджету, які отримують фізичні особи та юридичні особи, що не мають статусу бюджетної установи (одержувачі бюджетних коштів), надаються їм лише через розпорядника бюджетних коштів. Отже, одержувачі бюджетних коштів - це підприємства і госпрозрахункові організації, громадські та інші організації, що не мають статусу бюджетної установи, які одержують кошти з бюджету як фінансову підтримку або уповноважені органами державної влади на виконання загальнодержавних програм, надання послуг безпосередньо через розпорядників.

Після отримання коштів із бюджету на свої рахунки головні розпорядники у встановленому порядку перераховують кошти на поточні рахунки підвідомчих підприємств, організацій та закладів - на рахунки розпорядників нижчого ступеня.

По бюджетах міст районного підпорядкування, сільських та селищних бюджетах фінансування здійснюють відповідні виконавчі комітети органів місцевого самоврядування. Таким чином, у фінансуванні витрат з бюджету беруть участь усі ланки бюджетної системи України. Аналізуючи видаткові відносини, доцільно згадати й правові форми, які застосовуються у регулюванні зазначеного інституту фінансового права. Зокрема, відносини в галузі видатків регулюються актами, що поділяються на:

- 1) акти, норми яких регламентують фінансові відносини: Закон про Державний бюджет України, рішення про місцеві бюджети, постанови Кабінету Міністрів України, інструкції Мінфіну та Держказначейства;

2) акти додержання і виконання правових норм, за допомогою яких реалізуються права та обов'язки учасників видаткових відносин: кошториси, бюджетні доручення, ордера, грошові чеки, лімітні довідки тощо.

Кошторисно-бюджетне фінансування - це метод безповоротного, безоплатного відпуску грошових коштів на утримання установ, що перебувають на повному фінансуванні з бюджету, на основі відповідних фінансових планів - кошторисів бюджетних установ.

За кошторисно-бюджетним методом фінансується майже вся невиробнича сфера суспільства, що базується на державній або комунальній (муніципальній) формі власності, тобто вся бюджетна сфера. Зокрема, на кошторисно-бюджетному фінансуванні перебувають установи та організації, що здійснюють державне управління, міжнародну діяльність, забезпечують національну оборону і правоохоронну діяльність та безпеку держави. За рахунок коштів бюджетів відповідного рівня утримуються установи соціально-культурної сфери: освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та соціального забезпечення, культури та мистецтва, фізичної культури та спорту тощо. Переважно з місцевих бюджетів утримуються установи житлово-комунального господарства.

Отже, забезпечення бюджетних установ грошовими ресурсами називається кошторисно-бюджетним фінансуванням, що являє собою систему науково та економічно обґрунтованих заходів щодо визначення критеріїв розподілу коштів і напрямів використання фінансових ресурсів, а також визначення їх оптимальних обсягів для кожного об'єкта, що утримується за рахунок бюджетних коштів.

Кошторис бюджетних установ є основним плановим документом, який надає повноваження бюджетній установі щодо отримання доходів і здійснення видатків, визначає обсяг і спрямування коштів для виконання бюджетною установою своїх функцій та досягнення цілей, визначених на рік відповідно до бюджетних призначень.

Здійснення видатків розпорядників та одержувачів бюджетних коштів у межах затверджених кошторисів доходів і видатків, планів асигнувань або планів використання бюджетних коштів органами Державного казначейства проводиться через реєстраційні, спеціальні реєстраційні рахунки розпорядників бюджетних коштів. Такі рахунки відкриваються для одержання коштів з бюджету і для повного обліку бюджетних коштів та контролю за їх використанням в органах Державного казначейства на кожний бюджетний рік. По закінченні року рахунки закриваються, оскільки згідно з чинним законодавством усі бюджетні призначення втрачають чинність після закінчення бюджетного періоду, за

винятком тих випадків, коли окремим законом передбачені багаторічні бюджетні призначення.

Для того, щоб відкрити рахунок у Казначействі, бюджетна установа повинна подати заяву про відкриття, підписану двома підписами (керівника і головного бухгалтера); довідку про внесення установи до Єдиного реєстру підприємств і організацій України із зазначенням ідентифікаційного номера установи; нотаріально засвідчену копію статуту (положення) організації; довідку про доведення до розпорядника коштів обсягу асигнувань, передбачених в акті про бюджет на поточний період з розподілом їх за всіма підрозділами бюджетної класифікації; довідку про затвердження кошторису з поквартальним розподілом; картку зі зразками підписів; звіт про виконання попереднього кошторису.

Реєстраційний рахунок відкривається після письмового повідомлення про це розпорядника бюджетних коштів.

Органи Державного казначейства укладають з розпорядниками коштів договори на здійснення рахунків і обслуговування таких осіб відповідно до встановлених лімітів. Кількість реєстраційних рахунків для розпорядника бюджетних коштів залежить від ступеня деталізації контролю казначейства за використання бюджетних коштів відповідно до бюджетної класифікації. Підставою для здійснення видатків розпорядників бюджетних коштів є платіжні доручення, підготовлені власниками рахунків, та документи, що підтверджують цільове спрямування коштів (рахунки, рахунки-фактури, накладні, товарно-транспортні накладні, трудові угоди (контракти), договори на виконання робіт, акти виконання робіт тощо). Порядок їх оформлення та подання до органів Державного казначейства регламентується вимогами законодавства, що визначають порядок обліку зобов'язань, у межах яких розпорядник бюджетних коштів повинен сплатити певну суму коштів виконавцеві. Платіжні доручення подаються до органів Державного казначейства у двох примірниках або в кількості примірників, потрібних для всіх учасників безготівкових розрахунків. Термін їх дії встановлюється у межах 10 календарних днів з дня виписки. У межах встановлених повноважень казначейські органи визначають порядок та строки зберігання розрахункових документів згідно з чинним законодавством.